

УДК 94(477.83-25) «1991/1996»:[930.2:070]

Дукий Л. Л.

ORCID: 0009-0008-6095-0725

Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України

Dyki L.

I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies National Academy of Sciences of Ukraine

ЛЬВІВ У ДЗЕРКАЛІ ГАЗЕТ: ПРЕСА ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ПОВСЯКДЕННЯ МІСТА (1991–1996)

Lviv in the Mirror of Newspapers: the Press as a Source for Studying the City's Everyday Life (1991–1996)

Вивчення історії повсякдення України та Львова, зокрема, в перші роки після відновлення незалежності 1991 р. Дає змогу глибше зрозуміти соціальні та культурні зміни, які формували життя суспільства, його щоденні практики, звички, побут, цінності та адаптацію до політичних і економічних викликів. Стаття є аналітичним оглядом львівської преси 1991–1996 рр., як важливого джерела для дослідження цих змін, оскільки газети віддзеркалювали реалії життя та настрої львів'ян у контексті нових соціокультурних умов.

Ключові слова: Львів, відновлення незалежності, повсякденне життя, побут, періодика, преса.

Studying the history of everyday life in Ukraine and Lviv, in particular, in the first years after the restoration of independence in 1991, allows for a deeper understanding of the social and cultural changes that shaped society's life, its daily practices, habits, lifestyle, values, and adaptation to political and economic challenges. The article is an analytical review of the Lviv press in 1991–1996, serving as an important source for studying these changes, since newspapers reflected the realities of Lviv residents' lives in the context of new socio-cultural conditions.

The purpose of the paper is to analyze the materials of the leading Lviv newspapers from the studied period: «Vysoky Zamok», «Express», «Moloda Halychyna», «Post-Postup», «Ratusha», «For Free Ukraine», etc. The study examines their coverage of everyday problems, cultural and social interactions, as well as economic and political changes that affected the lives of city residents, and analyzes and presents the periodicals as a source.

Scientific novelty of the research. For the first time, a comprehensive analysis of Lviv newspapers from 1991 to 1996, their source value as a whole and their importance for the study of everyday life, has been carried out. The research methodology is based on the principles of historicism and objectivity, with general scientific and special historical methods employed: problem-chronological, systematization, comparison, visual perception, critical analysis of sources, and anthropological methods.

Conclusions. As a result of the research, it was established that the Lviv press of that period played a crucial role in documenting and analyzing the key challenges faced by the city's residents. The newspapers not only provided information but also helped shape public opinion on economic difficulties, the rise in crime, water supply issues, and public transportation problems. Cultural events also held a significant place in the press, contributing to the development of Lviv's cultural environment.

Keywords: Lviv, restoration of independence, everyday life, daily routine, periodicals, press.

В Україні 1990-ті рр. були часом важливих змін, пов'язаних з відновленням незалежності, політичними трансформаціями в державі та поступовим переходом до ринкової економіки, що впливали на соціальні структури та відносини людей у суспільстві. Дослідження повсякденного життя дає змогу краще зрозуміти, як ці зміни позначилися на побуті звичайних людей, їхніх потребах, проблемах і стратегіях адаптації, забезпечить комплексніше розуміння історії міста, надасть цінні відомості про практики й виклики львів'ян у контексті пострадянської трансформації. Окрім того, розкриття раніше недосліджених аспектів повсякдення дає змогу глибше зрозуміти різноманіття та динаміку історичного шляху Львова, збагачуючи наш досвід.

Важливість студії пов'язана з незначною кількістю наукових робіт в українській історіографії, присвячених власне історії повсякдення перших років незалежності. Окремі дослідження з цієї проблематики проводять науковці: Сергій Падалка (Падалка, С. 2015, с. 125–131), Людмила Крива (Дудник, О. & Крива, Л. 2019, с. 21; Крива, Л. & Герасимов, Т. 2022, с. 9–15), тощо. Зауважуємо, що в українській історіографії представлені праці, що не обмежуються лише періодом незалежності, а де висвітлюються зміни в буденному житті населення другої половини ХХ ст. (Ковпак, 2012, с. 159–184, Генега, 2024, с. 304–332, Боднар, 2010). Варто наголосити, що періодичні видання відіграють вагомую роль у джерельній базі їхніх студій, адже досліджуваний період репрезентується в періодиці частим висвітленням насамперед повсякденних проблем громадян, їх сприйняття та адаптації до трансформацій у державі. Специфічною рисою преси як джерела є комплексність, синтетичність, оскільки в ній представлено багато форм інформації: документальна, особова, статистична. Вона характеризується оперативністю подання інформації про недавні події, що підвищує її цінність для дослідників.

Також, деякі дослідницькі проекти в цій галузі проводяться науковими установами, зокрема Інститутом історії України НАН України⁵⁴⁷, Центром міської історії Центрально-Східної Європи (Проект, 2023), Асоціацією Усної історії, здобутком якої є формування методології усної історії та використання її інструментарію в дослідженнях історії повсякдення⁵⁴⁸.

Методологія дослідження базується на принципах історизму й об'єктивності. У статті використано і загальнонаукові, й спеціальні історичні методи. Зокрема, проблемно-хронологічний метод дав змогу структурувати матеріал відповідно до основних етапів та подій досліджуваного періоду, а метод систематизації був використаний для впорядкування зібраної інформації, забезпечуючи послідовність аналізу джерел. Для виявлення спільного та відмінного в газетних публікаціях, що зображували повсякденні практики львів'ян, застосовано метод порівняння. Також було використано метод візуального сприйняття, що дав змогу детальніше оцінити загальний вигляд львівської преси досліджуваного періоду, допомагаючи зрозуміти характерні особливості кожного видання, та метод критичного аналізу джерел, використаний для аналізу текстів публікацій, що висвітлювали повсякденне життя.

Мета студії полягає в аналізі матеріалів провідних львівських газет досліджуваного періоду: «Високий Замок», «Експрес», «Молода Галичина», «Post-Поступ», «Ратуша», «За Вільну Україну», тощо. Зауважуємо на їхньому висвітленні проблем побуту, культурних і соціальних взаємодій, а також економічних та політичних змін, які впливали на життя мешканців міста, аналізуємо й репрезентуємо періодику як джерело.

У студії львівські газети поділені за систематичністю їх виходу, бо це безпосередньо впливало на кількість інформації про повсякденне життя міста. Щоденні видання висвітлювали більше актуальних подій, тоді як тижневики зосереджувались на аналітичних і тематичних матеріалах. Отже,

⁵⁴⁷ Інститут історії України Національної академії наук України. URL: <http://history.org.ua/uk>

⁵⁴⁸ Українська асоціація усної історії. URL: <https://oralhistory.com.ua/>

періодичність стала ключовим фактором у визначенні їх джерельної важливості для дослідження повсякденного життя львів'ян.

Найбільший джерельний масив дослідження відзначаємо у виданні «Високий замок» — щоденній суспільно-політичній газеті, організованій на базі «Львовской Правды», друкованого органу обласного і міського комітетів Комуністичної партії України, а також місцевих рад. Засновниками газети стали Львівська обласна рада та журналістський колектив (Козицький, А. & Підкова, І. 2007, с. 365). Перший випуск «Високого замку» вийшов друком 7 вересня 1991 р. російською, а від березня 1992 р. газета почала виходити українською мовою⁵⁴⁹. Незважаючи на те, що Львівська обласна рада залишалася власником газети до 1997–1998 рр. (Козицький, А. & Підкова, І. 2007, с. 365), принцип договірних відносин без будь-якого тиску чи сваволі переважав у взаємодії між владою та журналістами⁵⁵⁰.

До квітня 2011 р. більшість випусків газети виходила у великому форматі — А2, який замінили на А3. У 1991–1996 рр. видання виходило тричі на тиждень, а типовий номер складався з 4 сторінок. На перших шпальтах висвітлювали найважливіші суспільно-політичні, економічні, соціальні, культурні та міжнародні події. Часто центральна стаття випуску мала продовження на другій чи третій сторінках. Окрім цього, на перших сторінках номеру раз у раз можна було зустріти повідомлення про повсякденне життя міста або області. Четверту сторінку випуску зазвичай відводили для огляду спортивних подій і місцем публікації різноманітних оголошень, зокрема рекламних.

Щодо тематики саме статей чи повідомлень про повсякденне життя Львова, то «Високий замок» велику увагу приділяв економічним змінам, які почали відбуватися з відновленням незалежності України та переходом до

⁵⁴⁹ Міщенко Ю. Газеті достатньо раз дати слабину, як тиск стане безперервним. Це все одно, що піддатися на шантаж терористів // Високий замок. 10 вересня 2016. URL: surl.li/ufaxzo

⁵⁵⁰ Міщенко Ю. Газеті достатньо раз дати слабину, як тиск стане безперервним. Це все одно, що піддатися на шантаж терористів // Високий замок. 10 вересня 2016. URL: surl.li/ufaxzo

ринкових відносин⁵⁵¹. Знаходимо багато інформації про приватизацію в місті та області⁵⁵². Окрім цього, серйозну увагу приділяли зростанню цін на продукти харчування, одяг, предмети побуту та ін. Журналісти ретельно моніторили ціни на продуктових і промтоварних ринках Львова, детально описували вартість різних товарів, порівнювали ціни на ринках («базарах»), робили порівняльні таблиці між цінами на ринках та державних магазинах⁵⁵³ тощо.

Крім цього, «Високий замок» активно висвітлював проблеми інфраструктури міста⁵⁵⁴. Зокрема, в газеті знаходимо статті щодо одного з ключових питань, яке впливало на якість повсякденного життя львів'ян — проблема цілодобового водопостачання. Простежуємо огляди різних проєктів його вирішення⁵⁵⁵. До того ж є публікації про запровадження нових

⁵⁵¹ Львівське обласне управління статистики. Кризова ситуація зберігається. Соціально-економічне становище області в першому півріччі 1993 року // Високий замок. 17 серпня 1993. № 102. С. 2.; Сукмановський В. Як рухаються ціни? // Високий замок. 12 жовтня 1993. № 125. С. 2; Халаїм К. Коли відшуміла цінова буря // Високий замок. 29 листопада 1994. № 151. С. 3.

⁵⁵² Стецьків Т. Магазины треба приватизувати, причому, примусово // Високий замок. 1 січня 1995. № 1–2. С. 1–2; Носарева Л. Черговий аукціон але з новою ідеєю // Високий замок. 21 лютого 1995. № 25. С. 1; Носарева Л. Мала приватизація: до фінішу менше ніж рік // Високий замок. 23 травня 1995. № 68. С. 2; Боруцький Ю. Приватна пекарня у приватному магазині // Високий замок. 20 липня 1995. № 98. С. 3; Пеліховський О. Ринок? «Галицький»? За 45 мільйонів?! Ну, дуже смішна ціна // Високий замок. 3 серпня 1995. № 105. С. 3.

⁵⁵³ Боруцький Ю. Різдва стіл обійдеться дорого // Високий замок. 5 січня 1993. № 3. С. 2; Боруцький Ю. Вартість товарів зросла, але кількість їх не збільшилась // Високий замок. 19 січня 1993. № 9. С. 4; Халаїм К. Магазин і базар змагаються — хто дорожчий // Високий замок. 23 лютого 1993. № 24. С. 3; Балюк Н. Нові ціни: схоже, що уряд готує нам вічний піст... // Високий замок. 9 грудня 1993. № 150. С. 1; Боруцький Ю. «Україна» має вже конкурента — «Галицьке перехрестя» // Високий замок. 12 травня 1994. № 57–58. С. 1; Боруцький Ю. На «Україні», як у магазині // Високий замок. 5 грудня 1995. № 165. С. 4; Пастернак Я. На Сихівський промтоварний ринок, як на прогулянку // Високий замок. 17 лютого 1996. № 25–26. С. 2.

⁵⁵⁴ Карнаухов С. «Подивився на місто, не все так погано...» // Високий замок. № 4. 9 січня 1993. С. 2; Що план генеральний нам готує? // Високий замок. 20 жовтня 1994. № 133–134. С. 3; Полевська Л. Чи помолодіє столітній будинок вчених? // Високий замок. 4 жовтня 1994. № 126. С. 3; Фітьо І. Невдовзі на вулиці Сербській стане світліше // Високий замок. 13 грудня 1994. № 159. С. 2; Балюк О. Стрийський парк. Пливають за днями дні // Високий замок. 3 серпня 1995. № 105. С. 1; Вовк Я. Врятуємо Знесіння // Високий замок. 1995. 17 серпня. № 112. С. 3; Боруцький Ю. Підземні судини міста // Високий замок. 20 червня 1996. № 90. С. 3.

⁵⁵⁵ Полевська Л. Новина неприємна: Золочів Львову води не дає // Високий замок. 25 березня 1993. № 38. С. 3; Полевська Л. Бережіть воду: штрафи збільшено // Високий замок. 13 квітня 1993. № 47. С. 3; Боруцький Ю. Хто знає де львівська вода пропадає // Високий замок. 21 січня 1995. № 8. С. 1; Карелін О. Вода для Львова: заглянемо у старі свердловини // Високий замок. 25 березня 1995. № 40–41. С. 2; Карелін О. Вода для Львова: будуймо локальні водозабори // Високий замок. 24 жовтня 1996. № 160. С. 3.

транспортних маршрутів, та й загалом про транспортну інфраструктуру міста⁵⁵⁶, про відкриття нових лікарень⁵⁵⁷, закладів харчування⁵⁵⁸ та ін.

В газеті приділяли значну увагу висвітленню проблеми росту злочинності в місті та області. Майже в кожному випуску є рубрики «Кримінальна хроніка» й «Із зали суду», де висвітлювалися переважно тяжкі злочини. Окрім того, публікувалися новини про крадіжки, шахрайства та інші правопорушення⁵⁵⁹. Особливої уваги заслуговують матеріали, присвячені дитячому криміналу, які свідчать про зростання незаконної діяльності серед неповнолітніх⁵⁶⁰. Постійна наповненість цих рубрик дає підставу вважати, що злочинність у Львові набула системності.

Окремо виділимо новини про культурне життя міста. У «Високому замку» можна зустріти чимало інформації й про культурні події в місті, й про виступи львів'ян на різноманітних музичних, театральних фестивалях в Україні та за кордоном. Зокрема, висвітлювалися фестивалі «Золотий лев», який отримав назву 1992 р. (Дем'яненко, С. 2017), та відбувався кожні 2 роки, метою якого було розвивати сучасний український молодіжний театр⁵⁶¹, та Міжнародний фестиваль музичного мистецтва «Віртуози»⁵⁶², організатором

⁵⁵⁶ Полевська Л. Буде поїзд Рясне — Сихів // Високий замок. 13 травня 1993. № 60. С. 2; Кубликов С. Тролейбус дратує. А «маршрутка» ліпша? // Високий замок. 4 жовтня 1994. № 126. С. 2; Ми й не помічаємо, які в нас вулиці круті // Високий замок. 27 жовтня 1994. № 137. С. 3; Для зручності мешканців Сихова // Високий замок. 8 грудня 1994. № 156. С. 4; Полевська Л. Якщо мер не дасть собі раду з транспортом, то транспорт дасть собі раду з мером // Високий замок. 22 грудня 1994. № 163. С. 2; Боруцький Ю. Хто може, нехай буде — місцева влада допоможе // Високий замок. 22 грудня 1994. № 163. С. 2; Копельник Д. Нові талони. Ще б нові трамваї і тролейбуси були // Високий замок. 28 листопада 1996. № 182. С. 2.

⁵⁵⁷ Вдовиченко Г. Якщо вже хворіти — то в нормальних умовах. Перша пацієнтів прийняла нова дитяча лікарня у Львові // Високий замок. 18 лютого 1993. № 22. С. 3; Полевська Л. «Швидка» приїде швидше. Станція швидкої медичної допомоги поповнилася 15 новими автомашинами // Високий замок. 3 червня 1995. № 74–75. С. 1; Домбровська Д. Тут роблять те, чого не робить більше ніхто, бо тільки в діагностичному центрі є комп'ютерний томограф // Високий замок. 19 вересня 1995. № 127. С. 3.

⁵⁵⁸ Боруцький Ю. Титуловане кафе // Високий замок. 13 лютого 1993. № 20. С. 1.

⁵⁵⁹ Миколайчук М., Токарський Б. Подорож у новорічну кримінальну ніч // Високий замок. 5 січня 1993. № 3. Журавська Л. Безпрограшне шахрайство // Високий замок. 6 квітня 1993. № 43. С. 3; Карнаухов С. Слідчий відпускає наркомана, майбутнього вбивцю-садиста // Високий замок. 28 січня 1993. № 13. С. 3.

⁵⁶⁰ Андрушків В. Рекетири з... другого класу // Високий замок. 16 січня 1993. № 7–8. С. 2. Полевська Л. Злочинність знижується, але молодіє // Високий замок. 8 квітня 1993. № 44–45. С. 2; Карнаухов С. За куріння штрафують, а злочинність молодіє // Високий замок. 22 квітня 1993. № 50. С. 3; Андрушків В. Кримінальні «жарти». Злочинні ігри дітей приводять на лаву підсудних // Високий замок. 6 липня 1993. № 84. С. 4; Смоленська О. Від горшка для вершка. Не дитячі ігри «маленьких злодіїв» // Високий замок. 5 квітня 1994. № 42. С. 4.

⁵⁶¹ Билень Н. «Золотий Лев» знову запрошує на зустріч // Високий замок. 1 листопада 1994. № 139. С. 2; Вдовиченко Г., Храмов Г. Великий стрибок «Золотого Лева» // Високий замок. 3 листопада 1994. № 140. С. 2;

⁵⁶² Козлов В. «Віртуози» сколихнули музичний світ. Bravo, музиканти! Bravo, організатори! // Високий замок. 25 травня 1993. № 65. С. 4.

якого була й залишається Львівська національна філармонія⁵⁶³. Зустрічаємо відомості про гастролі львів'ян за кордоном та виступи іноземців у Львові⁵⁶⁴.

Досліджуючи газетні публікації, можна прослідкувати те, якою була мода на початку 1990-х рр. у Львові, в що вдягалися люди, якими були прояви нових модних напрямків. Львів'яни більше «не хотіли бути сірим натовпом»⁵⁶⁵, почали активно експериментувати з одягом, комбінуючи традиційні елементи з новими тенденціями. Популярними були яскраві кольори та сміливі поєднання⁵⁶⁶. Знаходимо поради, про те як зробити свій образ неповторним⁵⁶⁷. Серед нових тенденцій з'являється мода на пірсинг. Люди почали проколювати вуха й інші частини тіла, що раніше не було настільки поширеним. І хоча, як відзначали самі львів'яни, це для них було проявом самовираження⁵⁶⁸, проте не відкидаємо і впливу західної культури.

Як уже зазначалося, четверта (остання) сторінка газети була виділена під новини спорту та різноманітні рекламні й не тільки оголошення. Зокрема, в рубриці «я плюс ти» публікували повідомлення про пошук партнерів для стосунків⁵⁶⁹. Серед реклами, що регулярно з'являлась у випусках, варто відзначити кіно- та театральні афіші⁵⁷⁰, інформацію про відкриті вакансії на

⁵⁶³ Львівська національна філармонія імені Мирослава Скорика. URL: <https://philharmonia.lviv.ua/modernity/>

⁵⁶⁴ Житарюк Н. Сидор Л. «Черемош» збирається до США // Високий замок. 16 січня 1993. № 7–8. С. 5; Максименко О. Як ся маєте КУМе? // Високий замок. 13 квітня 1993. № 47. С. 3; Храмов Г. Фестивальне рондо у Львівському стилі // Високий замок. 20 травня 1993. № 63. С. 4; Лондонський квартет зі Львовом тет-а-тет // Високий замок. 27 травня 1993. № 67. С. 4; Колбін Д. Англійські митці, ми вас чекаємо знову // Високий замок. 15 червня 1993. № 75. С. 6.

⁵⁶⁵ Вдовиченко Г. Не хочемо бути сірим натовпом — нехай живе світле пальто // Високий замок. 12 лютого 1993. № 15. С. 4.

⁵⁶⁶ Вдовиченко Г. Нове покоління модельєрів витає у хмарах. Нехай їх творчі пошуки якомога довше не опускаються до рівня приземленої повсякденності // Високий замок. 22 липня 1993. № 91. С. 3; Вдовиченко Г. Тканина має оповити Вас так, як руки коханого // Високий замок. 1 лютого 1994. № 13. С. 3; Мацько О. Галицька мода, або «Традиції і новації» // Високий замок. 25 лютого 1995. № 27. С. 3; Вдовиченко Г. «Можна всього торкатися, можна все міряти» // Високий замок. 12 серпня 1995. № 109–110. С. 3; Піотровська П. У чому піти на роботу? У стилі «Коко Шанель» // Високий замок. 23 вересня 1995. № 129–130. С. 4.

⁵⁶⁷ Мацько О. Подбайте, щоб бути неповторною // Високий замок. 22 січня 1994. № 9. С. 3.

⁵⁶⁸ Вдовиченко Г. Сережка в носі // Високий замок. 19 жовтня 1996. № 157–158. С. 4.

⁵⁶⁹ «Потрібні ніжність, доброта, кохання» // Високий замок. 1 січня 1993. № 1–2. С. 8.

⁵⁷⁰ Кіно. Дивіться в кінотеатрах міста Львова // Високий замок. 1993. 9 січня. № 4. С. 4. В театрах // Високий замок. 29 травня 1993. № 68. С. 4.

підприємствах Львова⁵⁷¹, а також вступна агітація вищих навчальних закладів міста⁵⁷².

На молодіжне середовище була розрахована львівська газета «Молода Галичина». Видання було засноване 1940 р. під назвою «Ленінська молодь» як орган Львівського обкому комсомолу, а 1990 р. перейменоване в «Молоду Галичину» (Дзюба, І. & Жуковський, А. & Железняк, М. [та ін.]. 2019). Газета була суспільно-політичною й виходила тричі на тиждень. Типовий випуск знову-таки складався з 4 сторінок, де перші шпальти відводилися на суспільно-політичні, економічні, соціальні чи культурні події, а останні сторінки стосувалися новин спорту та реклами. Проте в газеті менше обговорювали політичні зміни в місті чи країні, але більше зосереджувалися на молоді, її проблемах, уподобаннях і досягненнях.

Важливою рисою «Молодої Галичини» були пізнавальні статті, які ілюстрували різні аспекти культурного життя України: сучасності й минулого⁵⁷³. Тут публікували архівні документи⁵⁷⁴ та висвітлювали читачам маловідомі факти з історії України⁵⁷⁵. Серед особливостей видання відзначимо серію статей Богдана Якимовича про зміну назв вулиць міста «Вулицями Львова: абетка нових назв»⁵⁷⁶.

Зазначимо, що «Молода Галичина» як і більшість періодики початку 1990-х рр. приділяла значну увагу інфляції та зростанню цін, подавала звіти журналістів які «ходили щотижня на стадіон [Україна] та писали репортажі»⁵⁷⁷

⁵⁷¹ Проектно-конструкторський інститут конвеєрбудування запрошує на роботу // Високий замок. 27 лютого 1993. № 26–27. С. 8; ЛМПК «Львівводоканал» запрошує на постійну роботу/у Львові // Високий замок. 1993. 4 березня. № 29. С. 4.; ВО «Полярон» запрошує на постійну роботу // Високий замок. 1993. 13 травня. № 60. С. 3; На постійну роботу терміново потрібний // Високий замок. 1 січня 1995. № 1–2. С. 5; Терміново потрібні токарі // Високий замок. 1 січня 1995. № 1–2. С. 5.

⁵⁷² Львівське базове медичне училище оголошує прийом // Високий замок. 18 лютого 1993. № 22. С. 4; Львівський політехнічний інститут проводить набір // Високий замок. 25 лютого 1993. № 25. С. 4; Львівський технікум громадського харчування оголошує прийом // Високий замок. 27 лютого 1993. № 26–27. С. 8.

⁵⁷³ Романюк П. Євангелія від Пінзеля // Молода Галичина. 4 червня 1996. № 62. С. 3; Інтерв'ю з Борисом Возницьким // Молода Галичина. 4 червня 1996. № 63. С. 3; Плисок В. Чорновол П. Жінки і кохання у житті кобзаря // Молода Галичина. 10 березня 1994. № 28. С. 3.; Єленський В. Спадщина патріарха. До 10-ї річниці від дня смерті Йосифа Сліпого // Молода Галичина. 27 вересня 1994. № 112. С. 2.

⁵⁷⁴ Дзюбан О. Історія: правда і тільки правда // Молода Галичина. 3 серпня 1996. № 89. С. 2.

⁵⁷⁵ Сілецька Л. Графіка в бункерах УПА // Молода Галичина. 27 липня 1995. № 85. С. 3; Йоганн Крістоф фон Енгель «Історія України і козацтва» // Молода Галичина. 12 липня 1993. № 80. С. 3.

⁵⁷⁶ Якимович Б. Вулицями Львова: абетка нових назв // Молода Галичина. 30 січня 1992. № 10. С. 4.

⁵⁷⁷ Дашкович М. Купонізація -ія -ія! «Україно», до тебе я ще верну // Молода Галичина. 30 січня 1992. № 10. С. 2.

про ріст цін на промислові товари⁵⁷⁸, або робили огляд цін на продовольчих ринках Львова⁵⁷⁹.

У випусках часто висвітлювали численні проблеми міського облаштування. Особлива увага приділялася водопостачанню⁵⁸⁰, прибиранню вулиць та забезпеченню чистоти міста⁵⁸¹. Окрім того, активно обговорювався розвиток транспортної системи⁵⁸².

Газета слідувала за культурним життям міста, регулярно публікуючи огляди виставок у львівських музеях і галереях⁵⁸³. Також висвітлювалися важливі для культурного та мистецького середовища Львова події. Зокрема, знаходимо повідомлення про літературний конкурс молодих поетів і визначення перших нагород премії імені Богдана-Ігоря Антонича «Привітання життя» в Палаці Потоцьких⁵⁸⁴ та публікації про діяльність мистецьких об'єднань, таких як «Дзига», що організовували різноманітні виставки та культурні заходи⁵⁸⁵.

У досліджуваній період резонансним для міста став збройний напад на Львівську картинну галерею, під час якого грабіжники вбили двох працівників і вкрали дві картини Артура Гротгера («Нюкторн» і «Об'єднані») та картину Яна Матейка («Ескіз»). У «Молодій Галичині» цю подію висвітлювали ще

⁵⁷⁸ Базар не ринок // Молода Галичина. 7 березня 1992. № 26. С. 1.; Ціни падають? // Молода Галичина. 28 липня 1992. № 86. С. 1.

⁵⁷⁹ Пеліховський О. Не хлібом ж єдиним // Молода Галичина. 1 жовтня 1994. № 114. С. 1; Вороняк І. Ліпше без вечері лягати // Молода Галичина. 15 липня 1995. № 80. С. 1.

⁵⁸⁰ Терещук В. До Золочева по воду // Молода Галичина. 25 березня 1993\.. № 35. С. 1; Громик В. Мер Львова був у Золочеві: є надія на воду // Молода Галичина. 25 листопада 1993. № 136. С. 2; Карелін О. Програма «вода-98» — «булька-98» // Молода Галичина. 7 грудня 1995. № 140. С. 2.

⁵⁸¹ Терещук В. Двірникам нічого втрачати — окрім своїх мітел // Молода Галичина. 1 лютого 1992. № 11. С. 1.; Вергелес Т. Тьотя Люда двірничка в анатомії страйку // Молода Галичина. 29 жовтня 1992. № 125. С. 2.; Болкун А. «Золоте» сміття Львова // Молода Галичина. 27 серпня 1996. № 98. С. 2.

⁵⁸² Дубас В. Куди їдемо? // Молода Галичина. 17 грудня 1991. № 147. С. 2; Дашкович М. Забута мелодія для влади з транспортом // Молода Галичина. 13 лютого 1992. № 16. С. 1; Шаповал В. Будемо платити — будемо їздити // Молода Галичина. 11 грудня 1993. № 143. С. 1; Вергелес Т., Голинський Р. Про міські проблеми і владні дилеми // Молода Галичина. 22 лютого 1996. № 21. С. 1–2; Гуцул Є. Центром заволодіють пішоходи // Молода Галичина. 3 вересня 1996. № 101. С. 3.

⁵⁸³ Шашко С. Театру бракує особистостей. Інтерв'ю з Заболотною Валентиною Ігорівною // Молода Галичина. 16 квітня 1992. № 43. С. 3; Коваль Я. Поки житиме казка. У львівському ляльковому театрі відкрився 47-й сезон // Молода Галичина. 10 вересня 1992. № 104. С. 3; У Львові в театр не ходити — гріх // Молода Галичина. 8 липня 1993. № 79. С. 3; Р. Р. Автопортрет з янголами і без // Молода Галичина. 23 квітня 1992. № 46. С. 4; Еккерт М. Казки старі, як світ // Молода Галичина. 8 червня 1993. № 66. С. 4; Толочко Л. Світ у вікні й за вікном. Нотатки з виставки львівської художниці Алли Трофименкової // Молода Галичина. 4 травня 1995. № 51. С. 3.

⁵⁸⁴ Львович Ю. Прийшов Антонич у палац Потоцьких // Молода Галичина. 8 жовтня 1994. № 117. С. 4.

⁵⁸⁵ Дашкович М. Еротично крутиться «Дзига». І творчо... // Молода Галичина. 30 травня 1995. № 61. С. 4.

довго⁵⁸⁶, подаючи інформацію й аналізуючи розслідування нападу аж до 1994 р., вийшовши з повідомленням про підозрюваного у злочині, якого затримали в Дніпропетровську та екстрадували до Польщі⁵⁸⁷.

Зрозуміло, що газета також активно висвітлювала фестивалі, що проходили в місті. Значна кількість публікацій присвячена «Вивиху»⁵⁸⁸ — молодіжному фестивалю альтернативної культури, який проходив у Львові 1992 р. Багато відомостей бачимо і про музичний фестиваль «Віртуози»⁵⁸⁹, і про театральний — «Золотий лев»⁵⁹⁰. Увага також приділялася й іншим музичним подіям, популярним серед містян. Знаходимо інформацію про вуличні концерти⁵⁹¹, виступи іноземних музикантів у філармонії⁵⁹², створення й діяльність камерного оркестру «Віртуози Львова»⁵⁹³ та ін.

Значну роль у дослідженні історії повсякдення Львова відіграла газета «Ратуша», яку започаткували в жовтні 1990 р. Видання теж виходило тричі на тиждень і за оформленням було схоже на подану періодику. Газета, як офіційне видання Львівської міської ради, розглядала міське життя крізь призму адміністративних і соціальних рішень муніципальної влади. Аналіз її публікацій дав можливість зрозуміти, як місто функціонувало, як вирішувалися нагальні проблеми, які питання були на порядку денному

⁵⁸⁶ Пограбовано картинну галерею. Є жертви... // Молода Галичина. 30 квітня 1992. № 48. С. 1; Карушенко А. За що покладено життя? // Молода Галичина. 5 травня 1992. № 50. С. 3; Романюк П. Розп'яття на Пасху. Ще раз про трагедію в картинній галереї // Молода Галичина. 9 травня 1992. № 52. С. 2.

⁵⁸⁷ Розслідування справи про пограбування Львівської картинної галереї наближається до завершення? // Молода Галичина. 20 грудня 1994. № 147. С. 3.

⁵⁸⁸ Хай живе «Вивих»! // Молода Галичина. 20 серпня 1992. № 96. С. 4; Дашкович М. «Вивих-92»: Місто мало б піти проти течії // Молода Галичина. 22 вересня 1992. № 109. С. 3; Ну от! Починається... // Молода Галичина. 1 жовтня 1992. № 113. С. 3; Міщенко М. Вивихнуті «Вивихнуті» // Молода Галичина. 17 жовтня 1992. № 119–120. С. 4.

⁵⁸⁹ Г. Х. «Браво!» — Мирославу Скорику. У Львові розпочався черговий міжнародний музичний фестиваль «Віртуози» // Молода Галичина. 12 травня 1992. № 53. С. 1; Дувірак Д. «Віртуози» до наступної весни! Нотатки на полях фестивального щоденника // Молода Галичина. 21 травня 1992. № 57. С. 4; Кияновська Л. Вечори у царстві муз. У Львові завершився Міжнародний музичний фестиваль // Молода Галичина. 31 травня 1994. № 61. С. 4; Виноградов Є. «Баварські пісні» львівських віртуозів // Молода Галичина. 23 травня 1995. № 58. С. 3.

⁵⁹⁰ Вергелес Т. Львів чекає лева. Злотого // Молода Галичина. 6 жовтня 1994. № 116. С. 4; Шевченко Т. «Золотий Лев» готується до зустрічі // Молода Галичина. 15 серпня 1996. № 93. С. 3; Коваль Я. «Золотий Лев» у місті Лева // Молода Галичина. 22 жовтня 1996. № 122. С. 4.

⁵⁹¹ Мигаль О. Занадто музики не буває // Молода Галичина. 4 жовтня 1994. № 115. С. 4.

⁵⁹² Кашкадамова Н. Медитація на самоті при повному концертному залі // Молода Галичина. 28 березня 1995. № 37. С. 3.

⁵⁹³ Шевченко Т. «Віртуози Львова» розпочали творчий шлях // Молода Галичина. 9 лютого 1995. № 18. С. 3; Шевченко Т. «Віртуози Львова» не мовчать // Молода Галичина. 10 серпня 1995. № 91. С. 5.

адміністрації, як вони впливали на повсякденне життя львів'ян. У цьому контексті цінною була рубрика «Площа ринок, 1», у якій ознайомлювали читачів з рішеннями міської ради⁵⁹⁴. Також тут публікували матеріали з прес-конференцій у міській адміністрації⁵⁹⁵ чи відповіді посадовців на побутові питання громадян та способи їх вирішення⁵⁹⁶.

Як і всі газети визначеного періоду, «Ратуша» приділяла увагу проблемам міської інфраструктури. Зокрема, публікації повідомляли про труднощі з водопостачанням у місті та пошуки усунення проблеми⁵⁹⁷, про переформування та утворення нових маршрутів громадського транспорту⁵⁹⁸, ремонту вулиць⁵⁹⁹ тощо.

В постійній рубриці «Тільки у Львові» висвітлювалися різні побутові події міста. Тут можна знайти інформацію про адміністративні правопорушення⁶⁰⁰, ситуацію на дорогах Львова та області⁶⁰¹, несанкціоновані продажі на вулицях⁶⁰² чи незаконні автостоянки⁶⁰³. У виданні також повідомляли про цікаві й незвичайні події, наприклад — відкриття підземелля по вулиці Ломоносова, 1*, про існування якого випадково дізналися, коли туди провалився один із мешканців Львова та напився вина з бочок, що зберігалося там від XVI ст.⁶⁰⁴

⁵⁹⁴ Шпіцер В. Про заходи для підтримки та розвитку підприємницької діяльності молоді // Ратуша. 20–21 грудня 1991. № 138. С. 3; Кисіль С. І. Виконком міської ради встановив єдині робочі суботи // Ратуша. 1 грудня 1992. № 130. С. 3; Порядок подання та розгляду заяви на приватизацію // Ратуша. 8 грудня 1992. № 133. С. 3, 4; О. У. Із засідання координаційної ради по боротьбі з організованою злочинністю від 13.12.1993 // Ратуша. 1993. 16 грудня. № 123. С. 3; Про збір за паркування автомобілів на вулицях м. Львова // Ратуша. 14 серпня 1993. № 83. С. 1, 4.

⁵⁹⁵ На прес-конференції в міській адміністрації // Ратуша. 24 червня 1993. № 67. С. 3.

⁵⁹⁶ Міськкадміністрація відповідає... // Ратуша. 25 листопада 1993. № 116. С. 3.

⁵⁹⁷ Карелін О. Не знаємо, як з хлібом, а води нам бракувати не потрібно // Ратуша. 24 червня 1993. № 67. С. 5.

⁵⁹⁸ Про воду і транспорт // Ратуша. 13 листопада 1993. № 112. С. 1; О. Ш. Скажений транспортний тиждень // Ратуша. 29 червня 1993. № 69. С. 1.

⁵⁹⁹ Співак В. Якщо у Львові перекопають ще одну дорогу, то мешканці вулиць Володимира Великого і Наукової на роботу ходитимуть пішки // Ратуша. 14–15 жовтня 1991. № 109. С. 3.

⁶⁰⁰ Узарашвілі О. Вони хотіли побити одного пана, але він був твердим // Ратуша. 9–10 вересня 1991. № 94. С. 3; О. С. Наступного разу цю людину мають вбити // Ратуша. 13–14 листопада 1991. № 122. С. 3.

⁶⁰¹ Узарашвілі О. На дорогах кількість порушень зменшилася. Проте жертви є // Ратуша. 9–10 вересня 1991. № 94. С. 3.

⁶⁰² Узарашвілі О. Облава на вулиці Галицькій. Проте жертви є // Ратуша. 9–10 вересня 1991. № 94. С. 3.

⁶⁰³ Несанкціонована автостоянка // Ратуша. 20–21 вересня 1991. № 99. С. 5.

* 1993 р. вулиця була перейменована на вулицю Кирила і Мефодія.

⁶⁰⁴ Певний пан провалився в підземелля і випив там бургундського вина з XVI століття // Ратуша. 2–3 грудня 1991. № 130. С. 3.

Тут також приділяли багато уваги проблемам працевлаштованості. В «Ратуші» регулярно публікували оголошення про вакансії, які спочатку розміщували в рубриці «для безробітних»⁶⁰⁵, а згодом — «міський центр зайнятості інформує»⁶⁰⁶. Трапляються й окремі оголошення про відкриті вакансії на заводах Львова⁶⁰⁷, тощо.

Окрім оголошень про прийом на роботу, в газеті публікували й інші, які могли бути корисними для читачів. В окремій рубриці «Стовп», друкували оголошення про продаж чи оренду квартир, купівлю-продаж побутових речей, весільних суконь та інше. Первинно ця послуга була безкоштовною, але від початку 1992 р. у газеті почали публікувати лише оголошення від передплатників⁶⁰⁸.

Важливою частиною редакційної політики «Ратуші» було висвітлення культурних подій міста. Тут була авторська колонка «М в квадраті інформує», де регулярно публікувалися тижневі огляди культурних подій⁶⁰⁹, друкували афіші театрів чи філармонії про початок нового сезону⁶¹⁰ тощо. Звичайно, не оминали увагою й фестивалі, що відбувались у місті: театральний фестиваль «Золотий Лев»⁶¹¹, «Вивих»⁶¹², музичний фестиваль «Віртуози»⁶¹³ тощо.

⁶⁰⁵ Говрас Т. Для безробітних // Ратуша. 23–24 вересня 1991. № 100. С. 7; Для безробітних // Ратуша. 20–21 вересня 1991. № 99. С. 3; Для безробітних // Ратуша. 21–22 жовтня 1991. № 112. С. 3.

⁶⁰⁶ Міський центр зайнятості інформує // Ратуша. 1993. 6 листопада. № 109. С. 1.

⁶⁰⁷ Львівському заводу газової апаратури на постійну роботу потрібні // Ратуша. 23–24 вересня 1991. № 100. С. 8; Науково-технічній будівельно-реставраційній фірмі потрібні на роботу // Ратуша. 20–21 вересня 1991. № 99. С. 5; Автотранспортувач запрошує на роботу // Ратуша. 20–21 вересня 1991. № 99. С. 5; Львівський механізований скляний завод запрошує на роботу // Ратуша. 7 листопада 1992. № 120. С. 1.

⁶⁰⁸ Стовп // Ратуша. 4–5 жовтня 1991. № 105. С. 4; Стовп // Ратуша. 30–31 жовтня 1991. № 116. С. 3; Стовп // Ратуша. 17 листопада 1992. № 124. С. 7.

⁶⁰⁹ Чорна М., Руда М. М в квадраті інформує // Ратуша. 29–30 листопада 1991. № 129. С. 6; Чорна М., Руда М. М в квадраті інформує: про виставку Мирона Левицького // Ратуша. 11–12 грудня 1991. № 134. С. 6; Чорна М., Руда М. М в квадраті інформує: про виставку Миколи Малишка // Ратуша. 17 листопада 1992. № 124. С. 6.

⁶¹⁰ Гарбузак М. Театр ім. Заньковецької: програма сезону // Ратуша. 25–26 вересня 1991. № 101. С. 6; Шевченко Т. Не так пани, як підпанки // Ратуша. 23–24 вересня 1991. № 100. С. 6.; Шевченко Т. У ПрикВО, вже українському, відкрито сезон // Ратуша. 21 жовтня 1993. № 104. С. 4.; Шевченко Т. Львівська філармонія відкрила симфонічний сезон // Ратуша. 2 жовтня 1993. № 98. С. 5.

⁶¹¹ Билень Н., Швед О. «Золотий Лев-92» запрошує // Ратуша. 7 листопада 1992. № 120. С. 6. Шевченко Т. «Золотий Лев-92» своїм гучним голосом сколихнув увесь театральний Львів // Ратуша. 21 листопада 1992. № 126. С. 4.

⁶¹² Швед О. Вивихнуті ще про щось думають. Це тішить // Ратуша. 21 листопада 1992. № 139. С. 6.

⁶¹³ Шевченко Т. Львів. Весна. Віртуози. Нещодавно у Львові завершився IV міжнародний музичний фестиваль «Віртуози-93» // Ратуша. 3 червня 1993. № 59. С. 3.

Окремого акценту заслуговує публікація звернень читачів газети, за допомогою яких люди намагалися привернути увагу до побутових ситуацій у місті⁶¹⁴ або подякувати за недопущення тяжких злочинів⁶¹⁵ та ін. Сюди можна віднести й статтю студенток Київського університету, які гостювали у Львові у вересні 1991 р. і поділилися враженнями про місцевих хлопців: як ті одягалися, як проводили вільний час, які мали життєві пріоритети та чи планували вступати до закладів вищої освіти⁶¹⁶. Фактично, це був огляд молоді, яка після проголошення незалежності ще не мала чіткого уявлення про своє місце в нових соціальних умовах і намагалася знайти себе.

Газета «За вільну Україну», яку заснував В'ячеслав Чорновіл у липні 1990 р., стала одним з перших демократичних суспільно-політичних видань у місті. Вона вирізнялася з-поміж інших тогочасних газет, адже тут, насамперед, висвітлювали суспільно-політичні події, ухвалення політичних рішень і ключові процеси в житті країни. Особливо важливими стали публікації раніше засекречених радянським режимом документів, які розкривали приховані події, та історичні факти, що ще донедавна залишалися поза увагою громадськості. Це зробило газету джерелом інформації, яке розширювало уявлення про національну історію й суспільно-політичні процеси минулого.

За формою газета нагадувала попередні та виходила тричі на тиждень. Незважаючи на політичну спрямованість видання, значна кількість публікацій також стосувалася львівського повсякдення. Загалом, «За вільну Україну» зосереджувалася на тих самих проблемах, що й інші газети Львова зазначеного періоду. Однією з ключових тем були проблеми інфраструктури, зокрема журналісти писали про утворення проваль на вулицях міста⁶¹⁷, чи, до прикладу, про руйнування будинку по вул. Валовій, 15, що підняло проблему обстеження стану інших кам'яниць, які потребували капітального ремонту⁶¹⁸.

⁶¹⁴ Базан Ю. Кишеньковий злодій працює в тролейбусах. Міліція нас береже // Ратуша. 11–12 листопада 1991. № 121. С. 7.

⁶¹⁵ Живет во Львові хороший парень // Ратуша. 1–2 листопада 1991. № 117. С. 2.

⁶¹⁶ Гасюк О. Павліва Г. Цікаві у Львові хлопці, навіть оті — з вулиці // Ратуша. 16–17 вересня 1991. № 97. С. 3.

⁶¹⁷ Мартинів І. Чому провалюються вулиці // За вільну Україну. 6 липня 1995. № 91. С. 3.

⁶¹⁸ Пендерецький О. 200 років — вік критичний? // За вільну Україну. 28 березня 1995. № 52. С. 3.

Окрім того, в газеті часто порушували проблеми водопостачання Львова⁶¹⁹, висвітлювали програму міської ради «Вода-98»⁶²⁰, що була покликана покращити ситуацію з водою в місті. Видання повідомляло про проблеми громадського транспорту⁶²¹, реконструкцію злітно-посадкової смуги Львівського аеропорту⁶²² та ін.

У газеті «За вільну Україну» також знаходили місце матеріали, присвячені культурному життю Львова. Наприклад, окремі статті повідомляли про відкриття нових театральних сезонів⁶²³, театральні фестивалі «Золотий Лев»⁶²⁴ і «Творчість. Метод та практика»⁶²⁵, виставки в музеях⁶²⁶, міжнародний фестиваль музичного мистецтва «Віртуози»⁶²⁷ тощо. Звичайно, в газеті публікували й про культовий фестиваль «Вивих»⁶²⁸ 1992 р.

Щодо інших тем, про які повідомляли у виданні, виділимо моду. Зокрема, трапляються статті-поради жінкам щодо створення нового яскравого образу⁶²⁹. Також слід відзначити повідомлення про роботу шейпінг-клубу у Львові 1992 р.⁶³⁰, що ілюструє розвиток нових видів дозвілля в місті.

⁶¹⁹ «Вода є — беріть», — пропонують геологи, та не можемо взяти... // За вільну Україну. 23 травня 1992. № 61. С. 2; Олива В. Львів хоче води, село — гарантій // За вільну Україну. 24 листопада 1992. № 140. С. 3; Лернатович О. Ще раз про воду... // За вільну Україну. 28 березня 1995. № 52. С. 3.

⁶²⁰ Воробель І. Проект «Вода-98» // За вільну Україну. 27 липня 1995. № 100. С. 3.

⁶²¹ Зміни в русі транспорту // За вільну Україну. 29 лютого 1992. № 24. С. 4; Зміни у русі транспорту // За вільну Україну. 24 березня 1992. № 35. С. 4; Коляса Я. Купуйте велосипед. До такого висновку штовхає ситуація в пасажирському автотранспорті // За вільну Україну. 28 травня 1992. № 63. С. 3.

⁶²² Львівський аеропорт закривається // За вільну Україну. 7 квітня 1992. № 41. С. 4.

⁶²³ Оверчук М. // За вільну Україну. 10 вересня 1992. № 108. С. 2; Доманська Г. Дорога ціна дешевих ідей // За вільну Україну. 24 листопада 1992. № 140. С. 4.

⁶²⁴ Доманська Г. Золотий Лев пішов і залишив свою пайку проблем // За вільну Україну. 14 листопада 1992. № 136. С. 3; Доманська Г. Відгомін Золотого Лева-92. Чи потрібен Шекспір у жіночій лазні? // За вільну Україну. 21 листопада 1992. № 139. С. 4.

⁶²⁵ Доманська Г. У передчутті нового дня... // За вільну Україну. 16 жовтня 1993. № 91. С. 3.

⁶²⁶ Базелюк М. За таким мистецтвом — довге життя // За вільну Україну. 30 квітня 1992. № 53. С. 4; Коляса Я. Хто замовник злочину // За вільну Україну. 2 травня 1992. № 52. С. 1.

⁶²⁷ Квасневський В. Шоста весна «Віртуозів» // За вільну Україну. 25 травня 1995. № 76. С. 4; Квасневський В. Музика що заворожує // За вільну Україну. 3 червня 1995. № 80. С. 4.

⁶²⁸ Чиж С. Вивих-92 // За вільну Україну. 6 жовтня 1992. № 119. С. 2; Доманська Г. Ого, як вивихнулись // За вільну Україну. 8 жовтня 1992. № 120. С. 4.

⁶²⁹ Ріпей М. Чарівна львівяночко, ви ще не придбали собі газову шаль? // За вільну Україну. 4 квітня 1995. № 56. С. 4.

⁶³⁰ Замедянська Н. Роксолана і ... шейпінг // За вільну Україну. 3 березня 1992. № 25. С. 4.

Варто також виділити газету «Експрес», яка посідає особливе місце в львівській періодиці завдяки матеріалам і впливу на читацьку аудиторію. До прикладу, на 2009 рік видання було найбільшим україномовним в Україні⁶³¹.

Газета розвинула діяльність від жовтня 1992 р. з експрес-програмки «Post-Поступу»⁶³². У 1992–1996 рр. виходила раз на тиждень. Якщо на початках там публікували виключно програму телебачення та кросворди, зокрема, видання називалося «Програмка. Експрес»⁶³³, то згодом вона поступово перетворилася на класичну суспільно-політичну газету, де висвітлювались і загальнонаціональні питання, і місцеві події. Щодо особливостей газети, то сюди можна віднести величезну кількість реклами, де, наприклад, на першій шпальті, окрім назви газети, були тільки заголовки двох-трьох центральних статей номера, проте самі тексти цих статей уже публікувалися на наступних сторінках. Видання поступово ставало популярнішим, про що може свідчити ріст тиражу, кількості сторінок номерів і поява різноманітних додатків: «Недільний експрес», «Бізнес Експрес», «Наше місто».

Центральні публікації часто були емоційно заряджені та спрямовані на привернення уваги за рахунок драматичних та шокувальних тем. Сюди можна віднести статті про злочинний світ у Львові⁶³⁴, вбивство кримінального авторитета О. Завінського⁶³⁵, трагічну загибель працівника Львівського автобусного заводу через нещасний випадок⁶³⁶, боротьбу з проблемою безхатків⁶³⁷, справу про торгівлю дітьми⁶³⁸ тощо. Поряд з цим тут також висвітлювали численні шахрайські схеми, які діяли в місті. Зокрема,

⁶³¹ Експрес. Всеукраїнська суспільно-політична україномовна газета // Лівий берег. 2 травня 2024. URL: surl.li/vmyufpk

⁶³² Львівські медіа — ореол таємничості чи оголена реальність? Інститут масової інформації. Львівський портал. 15 вересня 2004. URL: surl.li/uwxzye

⁶³³ Цей номер «Програмки. Експрес» прочитає... // Експрес. 17–24 жовтня 1992. С. 1.

⁶³⁴ Скаврон Б. Офіцер шостого управління заговорив: «У Львові безкарно діє класичний мафіозний «спрут» // Експрес. 6–12 червня 1994. № 20. С. 2.

⁶³⁵ Скаврон Б. Неймовірно вбивство Завінського: як все було насправді // Експрес. 4–10 липня 1994. № 24. С. 2.

⁶³⁶ Аль-Пачіно. Незвичайна звичайна трагедія // Експрес. 19–25 вересня 1994. № 34. С. 2.

⁶³⁷ Скаврон Б. Війна з бомжами // Експрес. 10–16 жовтня 1994. № 37. С. 2.

⁶³⁸ Скаврон Б. Скандал № 1. Справа про торгівлю дітьми // Експрес. 6–12 березня 1995. № 9. С. 2.

знаходимо дані про афери з купівлею-продажем квартир⁶³⁹, ювелірних виробів⁶⁴⁰, про діяльність фальшивомонетників⁶⁴¹ та ін.

Звичайно, «Експрес» також охоплювала широкий спектр тем, що стосувалися інших аспектів повсякденного життя Львова. Наприклад, тут, на відміну від зазначених львівських газет, не знаходимо повідомлень про зростання цін на продуктивні й продовольчі товари на ринках міста, натомість бачимо поодинокі, проте змістовніші статті, зокрема, про конкуренцію між «базарами»⁶⁴², про створення ринку «Південний»⁶⁴³, чи про проблеми стихійної торгівлі в місті⁶⁴⁴. Інформативною є стаття про життя в одному з мікрорайонів Львова — Сихові⁶⁴⁵, яка засвідчила типові проблеми містян: відсутність води, перебої з електро- та теплопостачанням, крадіжки. До того ж повсякдення висвітлювалося через незвичайні історії, як-от повідомлення про ніч роботи продавця в кіоску, яке надавало уявлення про реалії нічного життя міста⁶⁴⁶.

В рубриці «Ресторанна хроніка» знаходимо відомості про популярні заклади міста та особливості ресторанного життя. Наприклад, репрезентована інформація про роботу ресторанів «Люкс»*, у якому обідали політики та послы, «Під Левом»** — який часто відвідував тогочасний мер міста Василь Шпіцер⁶⁴⁷, «Фестивальний»***, де була концертна програма вар'єте⁶⁴⁸ та ін.

⁶³⁹ Алекс. Хочете квартиру з садом вишневым? Це зробити сьогодні не складніше, ніж бутерброд з маслом // Експрес. 22–28 серпня 1994. № 30. С. 4.

⁶⁴⁰ Васютин В. Якщо у місті є хоч одна брама, значить, когось тут обов'язково «кинуть» // Експрес. 22–28 серпня 1994. № 30. С. 4.

⁶⁴¹ Кисілевська Н. Фальшивомонетників заарештовано // Експрес. 27 лютого — 5 березня 1995. № 8. С. 2; Бурген Ю. В Україні ввели 200-гривневу купюру. Фальшивомонетники // Експрес. 30 листопада — 8 грудня 1996. № 46. С. 5.

⁶⁴² Білий В. Краківський впав. Попереду — «Україна»? // Експрес. 1–7 травня 1995. № 18. С. 2.

⁶⁴³ Ю. С. Новосілля тижня: запрошує ринок «Південний» // Експрес. 31 серпня — 8 вересня 1996. № 33. С. 4.

⁶⁴⁴ Стадник Г. «Стихійні ринки»: санепідемстанція відступає // Експрес. 19–27 жовтня 1996. № 40. С. 10.

⁶⁴⁵ Боднар Н. Чи легко жити на Сихові // Експрес. 2–10 листопада 1996. № 42. С. 11.

⁶⁴⁶ Даренко О. Ніч з життя кіоскера // Експрес. 18–24 вересня 1995. № 44. С. 4.

* Ресторан розміщувався на місці сучасного клубу Split, площа Міцкевича, 6/7. «Молодість у 90-х була нелегка, але згадати є що». Де у Львові гуляли, танцювали й пили каву наші батьки // То є Львів. 29 червня 2021. URL: <http://surl.li/zqrrbx>

** Ресторан діяв на пл. Ринок, 19, 20 та 21; Гринько О. Львівська мерія продала приміщення ресторану «Під левом» за 116 млн грн. // *Zaxid.net*. 26 липня 2019. URL: <http://surl.li/dyehun>.

⁶⁴⁷ Бакович Р. Послы обідають у «Люксі!» // Експрес. 1994. 11–17 липня. № 25. С. 4.

*** Ресторан діяв за адресою Січових стрільців, 12. Панкевич Б. Кнайпи Львова у радянські часи // *Збруч*. 9 травня 2023. URL: <https://zbruc.eu/node/115330>

⁶⁴⁸ Бакович Р. Українське вар'єте — це не стриптиз, а народні танці // Експрес. 18–25 липня 1994. № 26. С. 4; Васютин В. Якщо ви не пробували гуксу, вам буде важко зрозуміти, чи воно відрізняється від пульговів //

Велику увагу журналісти приділяли інфраструктурі Львова. Важливим у цьому контексті стає додаток «Наше місто», який, щоправда, з'являється лише у вересні 1996 р., де висвітлювали більше інформації про господарство, часто охоплювали побутові проблеми львів'ян⁶⁴⁹, наприклад, про незадовільну підготовку міста до опалювального сезону 1996–1997 рр., адже квартири мешканців станом на кінець жовтня були ще без опалення⁶⁵⁰, чи про перебої водопостачання та ін⁶⁵¹. Знаходимо багато повідомлень і статей про громадський транспорт Львова⁶⁵², понад те, про роботу таксі в місті⁶⁵³, чого не спостерігали в інших виданнях.

Газета «Експрес», як і більшість львівської періодики того часу, значну увагу приділяла культурному життю міста. Спочатку це були переважно афіші подій, таких як концерти, фестивалі, музейні експозиції, театральні вистави й кінопокази⁶⁵⁴. Однак від середини 1995 р. з'являються нові рубрики, зокрема «Театр» і «Art-клуб», де почали публікувати огляди культурних заходів та ознайомлювати читачів із їхнім перебігом⁶⁵⁵. Так, знаходимо повідомлення про фестиваль «Альтернатива» чи про проведення форуму книговидавців⁶⁵⁶.

Експрес. 1–15 січня 1995. № 1–2. С. 5; Вибрановський Р. Торгівля горілкою «Распутин» — друг, але комусь це вигідно // Експрес. 13–19 лютого 1995. № 6. С. 4.

⁶⁴⁹ Скоп А. Львів'яни прагнуть води, реформування жеків, та кращої роботи міськвиконкому // Експрес. 21–19 вересня 1996. № 36. С. 9. Панчишин А. Дім, зруйнований навмисне? // Експрес. 21–29 вересня 1996. № 36. С. 13.

⁶⁵⁰ Опалювальний сезон може бути відкладений на невизначений термін // Експрес. 12–20 жовтня 1996. № 39. С. 5–6.

⁶⁵¹ Павлишин Р. «Мокрі» справи міста не залежать від того, чи сухі штани у керівництва водоканалу // Експрес. 16–24 березня 1996. № 10. С. 3; Куфрик Б. Невже Львів стане безводним містом // Експрес. 7–15 вересня 1996. № 34. С. 2.

⁶⁵² Бондаренко О. У маленькому Парижі кожен знайде для себе місце в престижному «пежо» // Експрес. 10–18 лютого 1996. № 5. С. 5–6; Кравс Є. Жертв немає, але без гострих відчуттів не обійшлося // Експрес. 7–15 вересня 1996. № 34. С. 2; Дорош Р. У Львові вже функціонує сім приватних маршрутів // Експрес. 5–13 жовтня 1996. № 38. С. 10; Напередодні великих змін пасажирів тролейбусів та трамваїв МКП «Львівелектротранс» просить не хвилюватись // Експрес. 19–27 жовтня 1996. № 40. С. 9.

⁶⁵³ Павлишин Р. Чи повинні таксі відлякувати пасажирів // Експрес. 9–17 березня 1996. № 9. С. 5.

⁶⁵⁴ Що, де, коли. Кіно. Театри // Експрес. 6–12 червня 1994. № 20. С. 5; Що, де, коли. Кіно. Театри // Експрес. 4–10 липня 1994. № 24. С. 2; Що, де, коли. Відео. Кіно // Експрес. 25–31 липня 1994. № 27. С. 5.

⁶⁵⁵ Богуцький О. Сергій Архипчук: «Велика опера потребує великого свята» // Експрес. 17–23 липня 1995. № 35. С. 3; Полянський І. У музеї Олени Кульчицької оновлюється експозиція // Експрес. 17–23 липня 1995. № 35. С. 3; «Золотий лев-96» готується до стрибка // Експрес. 12–20 жовтня 1996. № 39. С. 7–8; Полянський І. Фестиваль — увесь рік! // Експрес. 19–27 жовтня 1996. № 40. С. 9; Дубовик М. «Лір» і українська поезія — не роздільні. Поки що... // Експрес. 19–27 жовтня 1996. № 40. С. 12.

⁶⁵⁶ Кузник-Підковальський А. Природність «Alternativus»: хоч раз на рік можна побути без проблем // Експрес. 4–10 вересня 1995. № 42. С. 3; Іншої «Альтернативи» у нас немає! // Експрес. 25 вересня — 1 жовтня 1995. № 46. С. 15; Мойсеева В. Слободянюк Н. Третій форму книговидавців — дороги, які ми вибираємо // Експрес. 12–20 жовтня 1996. № 39. С. 11.

У газеті регулярно висвітлювали моду, надаючи поради щодо вибору одягу та розповідаючи про актуальні напрямки сезону. В статтях акцентувалося на поєднанні стилю й комфорту, а також на практичності вбрання для різних подій⁶⁵⁷. Окремо відзначалися нові тенденції в зачісках, аксесуарах, косметиці тощо⁶⁵⁸.

Завершуючи огляд періодики Львова, не можна оминати увагою «Post-Поступ», — що був знаковим виданням для львів'ян та й для всієї української журналістики, адже став символом інтелектуальної свободи й критичної думки в пострадянський період. Газета бере початки від інформаційного вісника Товариства Лева «Поступ», перший номер якого як «самвидав» вийшов у квітні 1989 р.⁶⁵⁹ під редакцією Олександра Кривенка. Від серпня 1991 р. видання стало офіційно зареєстрованою щотижневою газетою «Post-Поступ»⁶⁶⁰.

Тижневик був відомий критикою влади, часто використовуючи сатиру й іронію, пропонуючи сарказм та інтелектуальні провокації, що вирізняло його з-поміж іншої преси⁶⁶¹. З часом видання стало загальнонаціональним суспільно-політичним часописом (Кривенко, О. 2005). Тут публікували глибокі аналітичні матеріали, огляди політичних і культурних подій, а також вміщували карикатури, які стали його візитівкою.

Однією з головних тем, представлених у газеті, було культурне життя Львова. У «Post-Поступі» навіть існувала спеціальна рубрика для цього — «Пост Культвізія». Зокрема, регулярно висвітлювали різноманітні заходи, що проводились у Львові, такі як культовий фестиваль «Вивих-92» (Кривенко, О.

⁶⁵⁷ Останні подихи моди. Просте на тлі розкішного // Експрес. 24–30 липня 1995. № 36. С. 4; Цієї весни все повинне блищати // Експрес. Квітень 1995. № 16. С. 4; Курсанова М. Початок зими: лаконізм і конкретність у баклажановому кольорі // Експрес. 30 листопада — 8 грудня 1996. № 46. С. 4.

⁶⁵⁸ Курсанова М. Цього сезону не варто брати приклад з Алексіс чи Крістал // Експрес. 21–28 вересня 1996. № 36. С. 14; Курсанова М. Ваше волосся — скарб, який варто шанувати // Експрес. Листопад 1995. № 57. С. 8.

⁶⁵⁹ Інформаційний вісник Товариства Лева «Поступ». Квітень 1989. № 1 // Електронний архів українського визвольного руху. URL: <http://surl.li/orczmf>

⁶⁶⁰ Павлів В. 30 років «Post-Поступу». Детектор Медіа. 27 серпня 2021. URL: <http://surl.li/dqnste>

⁶⁶¹ Стельмах І. «Post-Поступ» — газета їхньої мрії. Могілянська школа журналістики // *Youtube*. 2013. URL: <http://surl.li/lnmfuv>

2005), театральний фестиваль «Золотий лев»⁶⁶², Всеукраїнський фестиваль молоді поезії та авторської пісні «Лір»⁶⁶³, фестиваль Лятошинського, що охоплював різні локації міста, включно з музеєм ім. С. Крушельницької та Будинком органної музики⁶⁶⁴, міжнародний музичний фестиваль «Віртуози»⁶⁶⁵ та ін. Також у газеті інформували про численні виставки⁶⁶⁶, різноманітні культурні події міста, наприклад, форум видавців⁶⁶⁷ чи відкриття джаз клубу⁶⁶⁸.

Звичайно, видання приділяло увагу соціально-економічним проблемам міста. Висвітлювалися наріжні питання росту хабарництва та корупції, що проникали в усі сфери життя. В газеті не тільки аналізували ці проблеми, але й критикували бездіяльність влади за відсутність реформ. Особливо цікавим є випадок, коли журналіста «Post-Поступу» викликали на допит до прокуратури через його статтю про корупцію, в якій він порушував проблему хабарництва на прикладі діяльності кіосків у центрі Львова, зазначаючи, що в ціни на товари та послуги закладали вартість хабарів службовцям і рекету⁶⁶⁹.

Значне місце в публікаціях «Post-Поступу» займала тема міської інфраструктури, зокрема водопостачання, яке стало серйозною проблемою для львів'ян⁶⁷⁰. Газета також готувала аналітичні матеріали про проблеми Львівських ринків, зокрема про створення «Галицького перехрестя», про ринок на стадіоні «Україна» чи про можливе перенесення торгівлі товарами з Краківського ринку на стадіон Спортивного клубу армії⁶⁷¹.

⁶⁶² Фестиваль «золотий лев». Цього разу як «перший міжнародний» // Post-Поступ. 13–20 жовтня 1994. № 37. С. А7.

⁶⁶³ Павлів В. Старий король молоді поезії // Post-Поступ. 13–20 жовтня 1994. № 37. С. А7.

⁶⁶⁴ Янг О. Фестиваль Лятошинського у Львові // Post-Поступ. 1–6 квітня 1995. № 12. С. 6.

⁶⁶⁵ Марі-Анна & Роман. Зі всього світу віртуози — у Львові фестиваль // Post-Поступ. 26–31 травня 1995. № 20. С. 6; Марі-Анна & Роман. Львів розквітнув віртуозами // Post-Поступ. 2–8 червня 1995. № 21. С. 6.

⁶⁶⁶ Дорош А. Експозиція творів з колекції мистецького об'єднання «дзига» // Post-Поступ. 10–16 листопада 1994. № 40. С. А8; Дорош А. Місто митця // Post-Поступ. 13–20 жовтня 1994. № 37. С. А7; Кирилова О. Виставка австрійської культури // Post-Поступ. 1–6 квітня 1995. № 12. С. 6.

⁶⁶⁷ Павлів В. Форум видавців України // Post-Поступ. 21–27 вересня 1994. № 35. С. А6.

⁶⁶⁸ Павлів В. У Львові проявилась реальна ознака дебільшевізації — відкрито міський джаз-клуб // Post-Поступ. 21–27 липня 1994. № 25. С. А6.

⁶⁶⁹ Шурхало Д. У цінах на товари та послуги закладено вартість хабарів службовцям і рекету // Post-Поступ. 14–20 квітня 1995. № 14. С. 8.

⁶⁷⁰ Скоп А. «Вода-98» пропонує забезпечити львів'ян водою // Post-Поступ. 18–24 січня 1995. № 2. С. 3.

⁶⁷¹ На якому речовому ринку у Львові можна спокійно оглянути та придбати речі на будь який смак і за вигідну ціну з усіх куточків земної кулі? Реклама // Post-Поступ. 19–25 травня 1995. № 19. С. 4; Ребізант Р. Ще один львівський стадіон можуть віддати під «барахолку» // Post-Поступ. 24–31 березня 1995. № 11. С. 1,8.

Загалом переважна частина статей і аналітики зосереджувалася на загальноукраїнських питаннях. Навіть сам О. Кривенко відзначав, що Донецьк купував більше примірників газети, ніж усі три галицькі області разом узяті, за винятком Львова⁶⁷².

Отже, газети Львова досліджуваного періоду віддзеркалювали різноманітні аспекти соціокультурного життя міста, включаючи культурні події, побутові проблеми та економічні виклики, з якими стикалися львів'яни у перші роки відновлення незалежності України. Зокрема, економічні перетворення початку 1990-тих рр. систематично віддзеркалювались у пресі, аналізувалися приватизація, ринок праці, торгівля на ринках і в магазинах. Важливим фактором у контексті економічних змін стало постійне зростання цін на продукти харчування та промислові товари, що викликало значний інтерес журналістів, тож чимало статей і повідомлень стосувалося саме цього аспекту повсякденного життя.

Одним із ключових питань, про що публікували у львівській пресі, стало висвітлення побутових і соціальних проблем містян. Інформація про проблеми з водопостачанням, громадським транспортом, недостатнє прибирання міста, стихійні ринки й інші побутові труднощі регулярно з'являлася на шпальтах газет. Сюди ж віднесемо зростання злочинності та систематичні повідомлення в пресі про кримінальні злочини, адміністративні правопорушення, корупцію тощо.

Також у пресі постійно висвітлювалося культурне життя Львова. Газети публікували огляди виставок, концертів, театральних вистав, різноманітних фестивалів, що сприяли розвитку культурного середовища міста та були частиною дозвілля мешканців.

Підсумовуючи, підкреслимо, що інформація з періодичних видань цінна тим, що надає розуміння настроїв суспільства та адаптації людей до нових умов життя в Україні на початку 1990-тих. Саме тому львівська преса цього періоду є важливим джерелом для аналізу історії повсякдення міста.

⁶⁷² Павлів В. 30 років «Post-Поступу». Детектор Медіа. 27 серпня 2021. URL: <http://surl.li/xcnuqf>

Боднар, Г. 2010. *Львів. Щоденне життя міста очима переселенців із сіл (50–80-і роки ХХ ст.)*. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка.

Дем'яненко, С. 2017. Театральний фестиваль «Золотий лев» (шлях до європейської інтеграції). *Студії мистецтвознавчі*. № 3. С. 96–101.

Дзюба, І., Жуковський, А. & Железняк М. та ін. 2019. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України.

Дудник, О. & Крива Л. Соціальні параметри повсякденності в Україні на початку Незалежності (1991–1993 рр.). *European Philosophical and Historical Discourse*. 2019. Vol. 5. С. 21–26.

Генега, Р. 2024. Сталінські «лекала» львівської післявоєнної моди. *Сторінки історії*. Вип. 58. <https://doi.org/10.20535/2307-5244.58.2024.309256>

Ковпак, Л. В. 2003. *Соціально-побутові умови життя населення України в другій половині ХХ ст. (1945–2000 рр.)*. Київ: Інститут історії України НАН України.

Козицький, А. & Підкова, І. 2007. *Енциклопедія Львова. Том 1 (А-Г)*. Львів: Літопис. С. 365.

Крива, Л., Герасимов, Т. 2022. Українці в «лихі дев'яності»: повсякденна практика виживання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 57/2. С. 9–15. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-2-2>

Кривенко О. 2005. *Антологія публікацій у газеті Post-Postup*. Львів: ЗУКЦ.

Падалка, С. 2015. Матеріальне забезпечення як чинник повсякдення селянства незалежної України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 6: Історичні науки. Вип. 13. С. 125–131.

Bodnar, H. 2010. *Lviv. Shchodenne zhyttia mista ochyma pereselentsiv iz sil (50–80-ti roky XX st.) [Lviv. Daily Life of the City through the Eyes of Immigrants from Villages (50–80s of the XX Century)]*. Lviv [in Ukrainian].

Dem'ianenko, S. 2017. Teatralnyi festyval «Zoloty lev» (shliakh do yevropeiskoi intehtratsii). *[The Theater Festival «Golden Lion» (Path to European Integration)]*. *Studii mystetstvoznavchi*. № 3. S. 96–101. [in Ukrainian].

Dziuba, I., Zhukovskyi, A. & Zhelezniak M. ta in. 2019. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy. [Modern Encyclopedia of Ukraine]*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

Heneha, R. 2024. Stalynski «lekal» lvivskoi pisliavoiiennoi mody. [Stalin's Curves of Post-War Lviv Fashion]. *Storinky istorii*. № 58. <https://doi.org/10.20535/2307-5244.58.2024.309256> [in Ukrainian].

Kovpak, L. V. 2003. *Sotsialno-pobutovi umovy zhyttia naseleattia Ukrainy v druhii polovyni XX st. [Social and Household Living Conditions of the Population of Ukraine in the Second Half of the 20th Century]*. (1945–2000 rr.). Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. [in Ukrainian].

Kozytskyi, A. & Pidkova, I. 2007. *Entsyklopediia Lvova. Tom 1 (A-G)*. [The encyclopedia of Lviv. (A-G)] Lviv: Litopys. S. 365. [in Ukrainian].

Kryva, L. & Herasymov, T. 2022. Ukrainci v «lykhi dev'ianosti»: povsiakdenna praktyka vyzhyvannia. [Ukrainians in the «Bad Nineties»: Everyday Practice of Survival] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 57/2. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/57-2-2> [in Ukrainian].

Kryvenko O. 2005. *Antolohiia publikatsii u hazeti Post-Postup*. [An Anthology of Publications in the Post-Postup Newspaper]. Lviv: ZUKTs. [in Ukrainian].

Padalka, S. 2015. Materialne zabezpechennia yak chynnyk povsiakdennia selianstva nezaleznoi Ukrainy [Material Support as a Factor of the Everyday Life of Peasantry of Independent Ukraine]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Seriiia 6: Istorychni nauky. Vyp. 13. S. 125–131. [in Ukrainian].